

РЕГІОНАЛЬНЕ УПРАВЛІННЯ ТА МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

УДК 35

[https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-2\(14\)-264-273](https://doi.org/10.32689/2617-9660-2021-2(14)-264-273)

Романенко Євген Олександрович,

доктор наук з державного управління, професор, Заслужений юрист України, Президент Всеукраїнської асамблеї докторів наук з державного управління, Проректор, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, тел.: (044) 264-52-54, e-mail: poboss1978@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0003-2285-0543>.

Непомнящий Олександр Михайлович,

доктор наук з державного управління, професор, Заслужений будівельник України, професор кафедри публічного адміністрування, Міжрегіональна Академія управління персоналом, 03039, м. Київ, вул. Фрометівська, 2, тел.: (044) 264-52-54, e-mail: n_a_m@ukr.net, <https://orcid.org/0000-0002-5766-3150>.

КЛЮЧОВІ ЗАКОНИ ДЛЯ ЗАПУСКУ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті визначено, що земельні відносини в Україні у останні десятиріччя можуть впевнено вважатися однією із найбільш корумпованих сфер державного управління. При цьому систему державних органів земельних ресурсів, в межах якої зосереджено широкий спектр повноважень щодо розпорядження землями, організації землеустрою та оцінки земель, ведення Державного земельного кадастру, здійснення державного контролю за використанням та охороною земель, регулювання топографо-геодезичної діяльності тощо, слід розглядати як надзвичайно привабливий організаційно-управлінський інструмент для розбудови централізованої вертикалі з вилучення корупційної ренти у процедурах безоплатної приватизації земель, видачі документів дозвільного характеру, зміні призначення земельних ділянок, веденні земельного кадастру тощо.

Обґрунтовано, що, на сьогодні в Україні існує 11215 територіальних громад (як об'єднаних, так і не об'єднаних). Межі цих громад, які включають у себе населені пункти та прилеглу до них територію за межами населених пунктів, визначались ще у 90-х роках минулого сторіччя відповідно до проектів формування територій сільських, селищних рад. Вказані межі сьогодні використовуються для сплати плати за землю (земельного податку та орендної плати за землі державної та комунальної власності), а також для визначення меж громад в процесі їх об'єднання. Проте відомості про вказані межі відсутні у Державному земельному кадастрі в якості офіційних даних. У кадастрі ці межі представлені в якості меж кадастрових зон та кварталів і, в багатьох випадках, визначені досить некоректно (часто вони перетинають межі існуючих земельних ділянок, або не співпадають з тими межами, які традиційно вважають «своїми» органи місцевого самоврядування і податкові органи). Величезною проблемою є також те, що процедура встановлення і зміни цих меж в законодавстві

України відсутня, адже Конституція України та Земельний кодекс України регулюють лише порядок встановлення і зміни меж населених пунктів та районів.

Ключові слова: Державний земельний кадастр, регулювання топографо-геодезичної діяльності, органи місцевого самоврядування, податкові органи.

Romanenko Yevhen Oleksandrovych,

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Honored Lawyer of Ukraine, President of the Ukrainian Assembly of Doctors of Science in Public Administration, Vice-Rector, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, str. Frometivska, 2, tel. : (044) 264-52-54, e-mail: poboss1978@gmail.com, [https // orcid.org / 0000-0003-2285-0543](https://orcid.org/0000-0003-2285-0543).

Nepomnyashchy Oleksandr Mykhailovych,

Doctor of Science in Public Administration, Professor, Honored Builder of Ukraine, Professor of the Department of Public Administration, Interregional Academy of Personnel Management, 03039, Kyiv, str. Frometivska, 2, tel. : (044) 264-52-54, e-mail: n_a_m@ukr.net, [https // orcid.org / 0000-0002-5766-3150](https://orcid.org/0000-0002-5766-3150).

KEY LAWS FOR STARTING THE LAND MARKET IN UKRAINE

Abstract. The article states that land relations in Ukraine in recent decades can be confidently considered one of the most corrupt areas of public administration. At the same time, the system of state bodies of land resources, within which a wide range of powers is concentrated on land management, land management and land valuation, maintaining the State Land Cadastre, state control over land use and protection, regulation of topographic and geodetic activities, etc., should be considered extremely attractive organizational and management tool for building a centralized vertical for the removal of corruption rents in the procedures of free privatization of land, issuance of permits, change the purpose of land, land cadastre, etc.

It is substantiated that today in Ukraine there are 11215 territorial communities (both united and not united). The boundaries of these communities, which include settlements and the adjacent territory outside the settlements, were determined in the 90s of the last century in accordance with the projects of formation of territories of village and settlement councils. These boundaries are now used to pay for land (land tax and rent for state and communal lands), as well as to define community boundaries in the process of merging them. However, information on these boundaries is not available in the State Land Cadastre as official data. In the cadastre, these boundaries are presented as the boundaries of cadastral zones and quarters and, in many cases, are defined quite incorrectly (often they cross the boundaries of existing land plots, or do not coincide with those boundaries traditionally considered «own» by local governments and tax authorities). Another huge problem is that there is no procedure for establishing and changing these boundaries in the legislation of Ukraine, as the Constitution of Ukraine and the Land Code of Ukraine regulate only the procedure for establishing and changing the boundaries of settlements and districts.

Key words: State land cadastre, regulation of topographic and geodetic activity, local self-government bodies, tax bodies.

Постановка проблеми. Закон про продаж земель сільськогосподарського призначення, який повинен відкрити в Україні ринок землі, може бути скасований через всеукраїнський референдум, якщо більшість громадян підтримають таке рішення. 26 січня Рада схвалила у другому читанні законопроект про всеукраїнський референдум. Документ підтримали 255 нардепів. Всеукраїнський референдум проголошується за народною ініціативою на вимогу не менш як 3 мільйонів громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення всеукраїнського референдуму зібрано не менш як у двох третинах областей і не менш як по 100 тисяч підписів у кожній області.[1]

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питаннями аналізу законодавчої бази для запуску ринку землі в Україні займалися багато вітчизняних та зарубіжних учених.

Мета статті – проаналізувати законодавчу базу для запуску ринку землі в Україні.

Виклад основного матеріалу. Із 1 липня нинішнього року в Україні має повноцінно запрацювати ринок землі. Однак щоб за півроку в Україні запрацював ринок землі, потрібно здійснити значну роботу – ухвалити та закінчити розробку близько 10 законів та законопроектів. Головне – ухвалення Парламентом й Урядом пакета з чотирьох законопроектів і майже 40 нормативно-правових актів. Законопроекти, які на сьогодні в розробці: щодо консолідації земель; щодо об'єднання водокористувачів (для розвитку систем меліорації); щодо трансформації інституту постійного користування та ін. [2]

Ключовим є законопроект № 2194 щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин. Це так звана земельна конституція для місцевих громад, яка відкриває можливості передаючи в розпорядження ОТГ ще більшу кількість земельних ресурсів.[3]

у 1991 році був створений Державний комітет України по земельній реформі. Протягом наступної чверті сторіччя державні органи земельних ресурсів під різними приводами зазнавали неодноразових реорганізацій. І протягом всього цього періоду спостерігався незмінний тренд на постійне розширення та зміцнення їх управлінської вертикалі, створення розгалуженої мережі власних територіальних органів, інституційне закріплення адміністративного впливу на практично усі процеси набуття і реалізації прав на землю на рівні законодавства, реалізацію масштабних проєктів міжнародної технічної допомоги тощо. Із формально сервісного відомства, яке б мало опікуватися технічними питаннями ведення кадастрового обліку, організації топографо-геодезичних робіт загальнодержавного значення, ведення фонду землевпорядної документації тощо, органи земельних ресурсів поступово перетворилися на потужну вертикально-інтегровану «державну корпорацію», що починає агресивно відстоювати та лобювати власні відомчі інтереси на всіх рівнях державного управління, ефективно конвертує владні повноваження у політичний та економічний вплив, відіграє ключову роль у перерозподілі та наданні доступу державних та комунальних земель тощо.

Особливе занепокоєння викликає той факт, що земельні відносини в Україні у останні десятиріччя можуть впевнено вважатися однією із найбільш корумпованих сфер державного управління. При цьому систему державних органів земельних ресурсів, в межах якої зосереджено широкий спектр повноважень щодо розпорядження землями, організації землеустрою та оцінки земель, ведення Державного земельного кадастру, здійснення державного контролю за використанням та охороною земель, регулювання топографо-геодезичної діяльності тощо, слід розглядати як надзвичайно привабливий організаційно-управлінський інструмент для розбудови централізованої вертикалі з вилучення корупційної ренти у процедурах безоплатної приватизації земель, видачі документів дозвільного характеру, зміні призначення земельних ділянок, веденні земельного кадастру тощо.[4]

Складність, розпорошеність та колізійність земельного законодавства України створює передумови, при яких набуття і повноцінна реалізація прав на землю громадянами, підприємцями та органами місцевого самоврядування стають можливими, по великому рахунку, лише за «доброї волі» чиновників державних органів земельних ресурсів. При цьому, якщо припустити, що внаслідок політичних рішень такі органи можуть будуть очолені недоброчесними особами, які слідуватимуть не інтересам суспільства, а меті особистого збагачення або збагачення політичної групи, що їх делегувала, через контроль за кадровими призначеннями недоброческа поведінка може бути швидко поширена на усі нижчі ланки прийняття рішень. В

цьому випадку, державний орган, що, нібито, покликаний служити суспільству, може стати надзвичайно привабливим середовищем для становлення та зміцнення стійких злочинних угруповань, метою яких буде акумуляція, перерозподіл та примноження корупційної ренти, джерелом якої стає «ручне» регулювання доступу земельних ресурсів через управління державним майном, вибіркове застосування адміністративних процедур та дозвільної системи, а також здійснення державного контролю (нагляду).

Існують численні проблеми у здійсненні державного контролю за використанням та охороною земель. На сьогодні функції державного контролю належать Держгеокадастру України і виконуються ним неефективно. По-перше, штат інспекційних підрозділів є надзвичайно малим (часто використання земель району контролюється лише одним державним інспектором). По-друге, вказані державні інспектори не мають жодної зацікавленості у ефективності контролю. Крім того, потребує коригування і сама передбачена законом система державного контролю. Існуючими нормами Закону України «Про державний контроль за використанням та охороною земель» функції такого контролю дублюються двома контролюючими центральними органами виконавчої влади – у сфері агропромислового комплексу (Держгеокадастр) та у сфері охорони навколишнього природного середовища (Державною екологічною інспекцією України). Здійснення одних і тих же повноважень декількома органами створює передумови для зловживань, необґрунтовано посилює тиск на суб'єктів господарювання та

призводить до збільшення видатків державного бюджету на утримання зазначених органів.

Значною проблемою є також наявність застарілих і відверто корупційних форм державного контролю, однією з яких є державна експертиза землевпорядної документації. В Україні в останні десятиріччя повсюдно сформувалася своєрідна «корупційна культура» у сфері земельних відносин, коли посадовці дозвільних органів найчастіше розглядають висновки щодо документації із землеустрою не стільки як засіб контролю якості проектних рішень, скільки як один із інструментів вилучення корупційної ренти шляхом скільки завгодно тривалого блокування набуття прав на земельні ділянки для громадян і бізнесу.

Повернення органам місцевого самоврядування повноважень щодо управління землями місцевих громад за межами населених пунктів, якого вони були позбавлені з 1 січня 2002 року із набранням чинності чинним Земельним кодексом України, слід вважати чи не найголовнішим завданням реальної децентралізації. Фактично, обрані місцевим населенням органи місцевого самоврядування у даний час контролюють лише близько десятої частини неприватизованих земель, в той же час, управлінські рішення, які приймаються призначеними із Києва чиновниками територіальних органів Держгеокадастру, далеко не завжди можуть розглядатися як такі, що відповідають інтересам сільських громад. Більш того, практика розпорядження землями через Держгеокадастр є яскравим прикладом абсурдної ситуації, коли суспільні видатки на державне управ-

ління суттєво перевищують вигоди від цього управління.

На сьогодні в Україні існує 11215 територіальних громад (як об'єднаних, так і не об'єднаних). Межі цих громад, які включають у себе населені пункти та прилеглу до них територію за межами населених пунктів, визначались ще у 90-х роках минулого сторіччя відповідно до проектів формування територій сільських, селищних рад. Вказані межі сьогодні використовуються для сплати плати за землю (земельного податку та орендної плати за землі державної та комунальної власності), а також для визначення меж громад в процесі їх об'єднання. Проте відомості про вказані межі відсутні у Державному земельному кадастрі в якості офіційних даних. У кадастрі ці межі представлені в якості меж кадастрових зон та кварталів і, в багатьох випадках, визначені досить некоректно (часто вони перетинають межі існуючих земельних ділянок, або не співпадають з тими межами, які традиційно вважають «своїми» органи місцевого самоврядування і податкові органи). Величезною проблемою є також те, що процедура встановлення і зміни цих меж в законодавстві України відсутня, адже Конституція України та Земельний кодекс України регулюють лише порядок встановлення і зміни меж населених пунктів та районів.[5]

Крім того, у останні десятиріччя в Україні повсюдно сформувалась ганебна корупційна культура, коли посадовці дозвільних та розпорядчих органів починають використовувати дозвільні процедури не стільки як засіб контролю якості проектних рішень, скільки як один із інструментів вилучення корупційної ренти шляхом

скільки завгодно тривалого блокування набуття прав на земельні ділянки для громадян і бізнесу. Цьому сприяє недосконалість та неузгодженість актів земельного законодавства, що часто дозволяє посадовцям вирішувати питання набуття та реалізації прав на землю на власний розсуд.

Наслідком надмірного і неадекватного регулювання землеустрою та оцінки земель стає погіршення бізнес-клімату в країні, дискредитація землевпорядної галузі, зростання витрат громадян та підприємців на виплату корупційної ренти, а також утворення стійких злочинних угруповань у галузі земельних відносин, що мають на меті максимізацію та вилучення цієї ренти.[3]

Проектом закону пропонується наступні положення.

1. Передати землі державної власності за межами населених пунктів (крім земель, які потрібні державі для виконання її функцій) до комунальної власності сільських, селищних, міських рад.

2. Встановити на законодавчому рівні чіткий, організаційно простий та незатратний механізм порядку встановлення і фіксування у Державному земельному кадастрі меж громад, у тому числі об'єднаних,

3. Надати органам місцевого самоврядування повноваження щодо зміни цільового призначення земельних ділянок приватної власності.

4. Надати органам місцевого самоврядування повноваження щодо затвердження планів детального планування території за межами населених пунктів.

5. Відмовитися від існування спеціально уповноваженого центрального

органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері земельних відносин, із передбаченням існування натомість центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері кадастрової діяльності та геопросторових даних.

6. Надати повноваження із здійснення державного контролю за використанням та охороною земель: обласним державним адміністраціям (які в перспективі, після завершення реформи децентралізації, будуть трансформовані у префектури), виконавчим органам сільських, селищних, міських рад.

При цьому, враховуючи різний стан забезпеченості органів місцевого самоврядування фінансовими та кадровими ресурсами, пропонується встановити, що цих повноважень виконавчі органи місцевого самоврядування набувають у разі прийняття відповідною радою рішення про їх здійснення.

7. Закріпити за центральним органом виконавчої влади, що здійснює державний контроль за у сфері охорони навколишнього природного середовища, функцію контролю за дотриманням природоохоронного законодавства.

8. Скасувати інститути державної експертизи землевпорядної документації та агрохімічної паспортизації земель.

9. Скасувати повноваження Верховної Ради України стосовно погодження зміни цільового призначення особливо цінних земель, вилучення земельних ділянок для розміщення та обслуговування будівель і споруд дипломатичних представництв та консульських

установ іноземних держав, представництв міжнародних організацій.

10. На законодавчому рівні встановити правило, за яким зміна цільового призначення вказаних земельних ділянок не впливає на особливий режим використання територій в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також земель, на яких розташовані пам'ятки культурної спадщини.

11. Скасувати погодження із Кабінетом Міністрів України продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення державної і комунальної власності іноземним юридичним особам.

12. Виключити із Земельного кодексу України норми, які обмежують можливість іноземців та іноземних юридичних осіб придбавати вільні від забудови земельні ділянки несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів.

13. Встановити правило, за яким особливий охоронний статус земель, на яких розташовані об'єкти культурної спадщини або об'єкти чи території природно-заповідного фонду, поширюються на землі будь-якого цільового призначення.

14. Запровадити перевірку документації із землеустрою та оцінки земель вимогам нормативно-правових актів державними органами за принципом «одного дотику» та «мовчазної згоди», де ця публічна перевірка має поєднуватися із контролем топологічної зв'язності та відсутності накладання меж, для чого доцільно вилучити із законодавства вимоги щодо зайвих видів погоджень документації (крім випадків встановлення та зміни меж адміністративно-територіальних оди-

ниць) та скасувати державну експертизу документації із землеустрою;

15. Запровадити добровільний незалежний контроль якості робіт із землеустрою через можливість її рецензування сертифікованими інженерами-землепорядниками зі стажем практичної роботи не менше двох років, які не приймали участь у складанні цієї документації, а також експертними радами саморегульвних організацій у сфері землеустрою, у випадках, коли раніше передбачалася обов'язкова державна експертиза;

16. Запровадити правовий механізм попередження конфлікту інтересів для виконавців робіт із землеустрою, зокрема, вони не повинні складати документацію із землеустрою у разі, якщо: об'єктом землеустрою є земельні ділянки, що належать виконавцю робіт із землеустрою або особам, які працюють у його складі; особи, які працюють у складі виконавця робіт із землеустрою мають родинні зв'язки із замовником робіт із землеустрою або юридичній особі, керівництво якої має родинні зв'язки із замовником; об'єктом землеустрою є земельні ділянки, що належать засновникам або учасникам виконавця робіт із землеустрою; замовником робіт із землеустрою є засновник або учасник виконавця робіт із землеустрою;

17. Скасувати окрему процедура видачі спеціальних дозволів на зняття та перенесення ґрунтового покриття земельних ділянок як документів дозвільного характеру. Натомість, запроваджується загальне правило щодо визначення вимог щодо збереження поверхневого (родючого) шару ґрунту у будь-якій документації із земле-

устрою, проектні рішення якої передбачатимуть його порушення.

18. Скасувати окрему процедуру переднього погодження матеріалів місця розташування об'єкта, який передбачається розмістити на земельній ділянці, адже вона лише повторює та дублює планувальні рішення щодо просторової композиції та параметрів забудови, котрі визначаються у містобудівній документації.

19. Вилучити зі складу усіх видів землевпорядної документації ті складові, що не розробляються інженером-землевпорядником особисто. В той же час, встановлюються деталізовані вимоги щодо змісту текстової та графічної частин будь-якої документації із землеустрою.

20. З метою уникнення зловживань при «постачанні межових знаків встановленого зразка», які мали місце у 2010 році, встановити загальне правило за яким спосіб закріплення меж між земельними ділянками під час здійснення землеустрою має визначатися за згодою власників цих земельних ділянок, а витрати на встановлення суміжних меж несуть власники земельних ділянок у рівних частинах, якщо інше не встановлено угодою між ними. Межевими знаками (спорудами) визнаються будь-які природні та штучні споруди і рубезі (річки, струмки, канали, лісосмуги, рослинні смуги, дерева, стежки, рівчаки, канали, стіни, паркани, огорожі, шляхові споруди, бетонні або металеві стовпи, плити, моноліти, камені, буї, інші споруди і рубезі), що збігаються із межею земельної ділянки або спеціально встановлюються на ній.

21. Забезпечити відхід від «паперової» технології складання доку-

ментації із землеустрою та технічної документації з оцінки земель. Передбачено, що документація із землеустрою та технічна документація із оцінки земель має розроблятися виключно у електронному вигляді та засвідчуватися електронним цифровим підписом розробника.

22. Запровадити правові гарантії повної відкритості та доступності документації із землеустрою, публічності її розгляду, в тому числі гранично спрощується доступ громадян, органів влади, розробників документації із землеустрою до Державного фонду документації із землеустрою та оцінки земель, при безумовному додержанні законодавства про захист персональних даних.

23. Гарантувати розробникам документації із землеустрою право отримувати необхідні документи для проведення землеустрою, які знаходяться у замовника або і у третіх осіб, можливість користуватися відомостями державних, галузевих та відомчих кадастрів (реєстрів), право безперешкодного доступу до об'єктів землеустрою тощо.

24. На заміну державного нагляду у землеустрою та топографо-геодезичній діяльності, який нічим не гарантує реального відшкодування збитків постраждалим від неякісного виконання робіт особам, запровадити обов'язкове страхування відповідальності виконавців робіт перед замовниками та третіми особами за наслідки необережності, недогляду і професійних помилок, допущених при складанні документації із землеустрою або виконанні топографо-геодезичних робіт. Страхувим випадком слід вважатися пред'явлення виконавцю робіт замовником або тре-

тіми особами обґрунтованих претензій по відшкодуванню шкоди заподіяної внаслідок складання документації із землеустрою або виконання топографо-геодезичних робіт. У разі настання страхового випадку страховик здійснює виплату страхового відшкодування в розмірі заподіяної третій особі майнової шкоди, визначеному судовим рішенням, що набрало законної сили, або письмовою вимогою (претензією) третьої особи, визнаною страхувальником та погодженою страховиком. Страхове відшкодування здійснюватиметься страховиком відповідно до договору обов'язкового страхування на підставі судового рішення, що набрало законної сили, або визнаної страхувальником та погодженої страховиком письмової вимоги (претензії) третьої особи.

25. Лібералізувати вимоги до професійної підготовки та кадрового забезпечення у сфері землеустрою шляхом розширення ролі саморегулювальних організацій у питаннях професійної атестації та управління ризиками професійної діяльності (в тому числі ширше представництво у кваліфікаційній комісії та здійснення колективного страхування відповідальності своїх членів). Скасувати сертифікація виконавців топографо-геодезичних робіт при збереженні вимог щодо наявності спеціальної освіти та запровадженні страхування професійної відповідальності.

26. Конкретизувати підстави для позбавлення сертифікованого інженера-землевпорядника кваліфікаційного сертифіката, при чому підставою має бути факт завдання збитків, а не порушення формальних вимог.

27. Зняти обмеження щодо виключного фінансування деяких робіт із землеустрою або оцінки земель

за рахунок Державного або місцевих бюджетів. Скасовується законодавче регулювання вартості робіт із землеустрою скасовується.

28. Для удосконалення законодавства про оцінку земель:

1) економічну оцінку земель виключити зі складу землеоціночних робіт як застарілий та архаїчний вид оцінки радянського періоду, що проводився в Україні у останнє ще у 1988 році і взагалі не застосовується у розвинутих країнах із ринковою економікою;

2) уточнити склад суб'єктів оціночної діяльності у сфері оцінки земель з метою ліквідації законодавчої колізії щодо реєстрації виконавців землеоціночних робіт у реєстрі сертифікованих інженерів-землевпорядників, що була помилково запроваджена у 2015 році;

3) надати статус публічної інформації технічній документації з бонітування ґрунтів та нормативної грошової оцінки земельних ділянок, а також звітам про експертну грошову оцінку земельних ділянок державної та комунальної власності, а також у разі оцінки земельних ділянок для цілей оподаткування, нарахування і сплати інших обов'язкових платежів;

12) запровадити моніторинг ринку земель на підставі відомостей Державного реєстру речових прав на нерухоме майно із опублікуванням його результатів.

Також, з метою підняття престижу професії працівників землевпорядної галузі та надання можливості оцінки найвищих професійних здібностей інженерів-землевпорядників та їх особливих заслуг перед державою, пропонується внести зміни до Закону України «Про державні нагороди України», запровадивши почесне звання

у галузі землеустрою – «Заслужений землевпорядник України».[3; 6]

Висновки. Таким чином законопроект №2194 фіналізує земельну децентралізацію, максимально дерегулює та деконцентрує сферу земельних відносин, усуне корупційні ризики в управлінні земельними ресурсами. стане новою земельною «конституцією», яка ліквідує цілий ряд корупційних складових у земельних відносинах і підвищить інвестиційну привабливість.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про народовладдя через всеукраїнський референдум; закон України від 26 січня 2021р. № 3612.

2. [HTTPS://AGROREVIEW.COM/content/zemelna-reforma-verhovna-rada-vyhodyt-na-finishnu-pryamu-u-pryunyattiklyuchovyh/](https://agreview.com/content/zemelna-reforma-verhovna-rada-vyhodyt-na-finishnu-pryamu-u-pryunyattiklyuchovyh/)

3. Проект Закону про внесення змін до Земельного кодексу України та інших законодавчих актів щодо удосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин: від 01.10.2019 №2194. Режим доступу:

[http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66970.](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66970)

4.Є. О. Романенко Стан власності на землю: землі українців та проблеми /Становлення механізму публічного управління розвитком сільських територій як пріоритет державної політики децентралізації: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (4 грудня 2018 р., Житомир). – Житомир: ЖНАЕУ, 2017. – с.247-250.

5. Романенко Є.О. Державні землі передані об'єднаним територіальним грома-

дам//Наукові перспективи: журнал. 2020. №6 (6) 2020. – с. 223-234

6. Zhukova I.V. Methodological aspects of public-civic communication research / I.V. Zhukova // Public management – 2019. – № 5 (20) – December 2019. – pp. 75-84.

REFERENCES:

1. Pro narodovladdja cherez vseukraïns'kij referendum; zakon Ukraïni vid 26 sichnja 2021r. № 3612.

2. [HTTPS://AGROREVIEW.COM/content/zemelna-reforma-verhovna-rada-vyhodyt-na-finishnu-pryamu-u-pryunyattiklyuchovyh/](https://agreview.com/content/zemelna-reforma-verhovna-rada-vyhodyt-na-finishnu-pryamu-u-pryunyattiklyuchovyh/)

3. Proekt Zakonu pro vnesennja zmin do Zemel'nogo kodeksu Ukraïni ta inshih zakonodavchih aktiv shhodo udoskonalennja sistemi upravlinnja ta dereguljacii u sferi zemel'nih vidnosin: vid 01.10.2019 №2194. Rezhim dostupu:

[http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66970.](http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66970)

4. Є. О. Романенко Стан власності на землю: землі українців та проблеми / Становлення механізму публічного управління розвитком сил'с'ких територій як пріоритет державної політики децентралізації: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (4 грудня 2018 р., Житомир). – Житомир: ZhNAEU, 2017. – s.247-250.

5. Romanenko Є.О. Derzhavni zemli peredani ob'ednanim teritorial'nim gromadam//Naukovi perspektivi: zhurnal. 2020. №6 (6) 2020. – s. 223-234

6. Zhukova I.V. Methodological aspects of public-civic communication research / I.V. Zhukova // Public management – 2019. – № 5 (20) – December 2019. – pp. 75-84.